

Vepsän *vožne* ym.

(Vähän vastinetta prof. E. A. Tunkelolle.)

Lukiessani aikamani prof. TUNKELON tutkielman »Pääpainottoman lyhyen ja pitkän *i:n* vaihtelusta Itämeren-suomalaisissa kielissä» kiintyi huomioni eräisiin tekijän antamiin *vožne*, *enzne*, *neižne* sanain selityksiin, jotka eivät tuntuneet vakuuttavilta. Silmäiltäköön vaikkapa viimeisen sanan selitystä. *neižne*-muodon selitykseksi oletettiin ensinnäkin vepsässä irreaalista *neiž*-muotoa, josta piti saadun deminutiivi *neižne*. Toiseksi ei annettu minkäänlaista selitystä tuohon itse asiassa selittämättömään seikkaan, että nominatiivissa piti lähdeittämän *s*:llisestä muodosta, muussa paradigmassa *t*:llisestä, siis ikäänkuin *neisinen* ~ *neitisen*. Miksi *s* ja *t* olisivat näin pesiytyneet kaikissa näissä sanoissa eri sijamuotoihin? Kolmanneksi jää selittämättä, miksi nuo analogiset *s*:lliset muodot (*enzne*, *vožne*-sanoissa) ovat nominatiivissa ainoita; analogialle useinkin tunnusomaisen horjuvuuden muistaen odottaisi pikemmin nominatiivissa kumpiakin muotoja, niinkuin suomessakin analogiset *vesinen*, *niisinen*, *kynsinen* esiintyvät *vetinen*, *niitinen*, *kyntinen* -muotojen rinnalla. Neljänneksi Tunkelon oletus, että sisäheitto käsittelyn alaisessa tyyppissä on yhteisvepsäläistä sisäheittoa nuorempi (ss. 26, 27), on vastakkainen ainakin minun käsitykselleni.

Onhan selvää, että tällaisten mahdottomuuksien rasittama selityskoe ei voinut miltään taholta saada kannatusta. RAVILA sanoo mm.: »Tähdillä [**neiž*, **en^{dž}*] merkittyjen sanojen vaikutus on jo sinänsä varsin kysymyksen alaista, mutta merkillisintä on, että sibilantti olisi pystynyt tunkeutumaan vain adjektiivien yksikön nominatiiviin. Totta kai *kužne* -tyyppi olisi yhtä hyvin voinut vaikuttaa obliikvisjoihin, sillä *m a h d o t o n t a h a n*¹ on otaksua, että adjektiivijohdannaisen taivutuksessa kantavartalo olisi seurannut perussanan taivutusta.» (Vir. 1938, s. 220—.)

KETTUNEN taasen lausuu: »On vain epäiltävää, olisiko niin ylen tavalinen sana kuin *neižne* voinut antaa kaukaisen analogian (eikähän **neiž*-muotoa ole koko vepsästä edes todettu!) vaikuttaa syntyynsä, ja jo merkityksen vuoksi *m a h d o t t o m a l t a*¹ tuntuu selitys *enzne* sanan kohdalta, joka on samaa perhettä kuin *endę* 'muinoin' (äänteellisesti suomen *ennen*); on kyllä olemassa sana *ezne*, mutta se merkitsee vain 'edessä oleva, etumainen'.» (Vir. 1938 s. 394.) Se selitys, jonka Kettunen itse antaa, ei kuitenkaan tyydytä sekään. Kun hän näet olettaa, että seuraava sibilantti on voinut estää *t > s*-muutoksen, niin on vain huomautettava, että vepsässä niinkuin suomessakin haitatta voi esiintyä sanassa useampiakin sibilantteja (esim. *sügüzel'izš*).

Mutta kenties oma selitykseni ei ollut *T:n* selitystä paljoakaan onnistuneempi. Olinhan jo huomauttanut, että »ehkei sekään osoitaudu lopulliseksi», koska »varsin läheiset soinnillistumiset» eivät riittävästi todista oikeaksi oletettua kehitystä *tš > dž*: *neitšne* > *neidžne* niinkuin klusiilin edellä *gurbitš* *gagaramu* > *gurbidž* *gagaramu*. Tämän olisi ehkä pitänyt vaimentaa *T:n* hieman liiaksi doseeraavaa sävyä.

¹ Harv. minun.

Antamaani selitystä voisi koettaa hieman muuttaa hypostasoimalla kehitystä *neišńe* > *neišńe* > *neiźńe*. *š* olisi soinnillistunut soinnillisen äänteen edessä niinkuin vepsässä ainakin. Näen kyllä hengessä T:n varoitavan sormen: vepsässä *t* ei katoa tästä asemasta. Mutta jos se kuitenkin, nuogrammaattisuuden uhallakin, olisi hivuttunut pois? Onhan siinä kolme dentaalia yhdessä rykelmässä, aika epämukavassa järjestyksessä. Kielessä tapahtuu kummempiakin. Pitäisin näet tärkeänä sitä, että selitys kytkee yhteen saman paradigman nominatiivin ja muut sijamuodot. (Edellisessä kirjoituksessani hairahduin merkitsemään *š* pro *ž*. Hairahdustani pyydän anteeksi.)

Mutta älköön vepsän *neiźńe* astuko kahden ikämiehen väliin. Ehdottaisin kompromissia, johon toivoisin kunnioitetun nestorimme yhtyvän: toinen (scil. selityskoe) ei ole toistaan parempi eikä niinkään hyvä.

M. Airila.